

დასაქმება და ახალი საზოგადოებრივი ადგილები საქართველოს ეკონომიკის დიღობა

ვირსალაძე ნაირა

ანსუ და ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ყიფიანი მავლინა

ქუთაისის უნივერსიტეტის ასისტ. პროფესორი

უმუშევრობა მნიშვნელოვანი სოციალურდეკონომიკური მოვლენაა და საქართველოში მისი გადწყვეტა არც ისე ადვილია. შრომის ბაზარზე არსებული მძიმე ვითარების დაძლევის მიზნით საჭიროა სახელმწიფოს ახალი პოლიტიკა თავისი მიზნებით, ამოცანებით და იმ გზებით, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელი გახდება დასახული მიზნის მიღწევა. სამუშაო ძალის ბაზარზე სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითად მიზანს კი დასაქმების სრულყოფა და უმუშევრობის შემცირება წარმოადგენს.

ჩვენს მიერ გაკეთებული ანალიზის საფუძველზე შესაძლოა ჩამოყალიბდეს შემდეგი დასკვნები: საგულისხმოა, რომ ბოლო წლებში ადგილი აქვს მკვეთრ დემოგრაფიულ ცვლილებებს, რაც მკვეთრად აისახება სამუშაო ძალის შემცირებაში. ყოველივე ეს კი განპირობებულია ქვეყნიდან ადამიანების გადინებით და შობადობის არასტაბილური ცვლილებით. ბოლო პერიოდის მიგრაციის უარყოფითი სალდო შეიძლება განვიხილოთ, როგორც უარყოფითი, ასევე დადებით კონტექსტში. ერთის მხრივ „ტვინების გადინება“ მოკლევადიან პერიოდში აკარგვინებს ქვეყანას ინტელექტუალურ შესაძლებლობებს და მეორეს მხრივ, მიგრანტთა დაბრუნების შემთხვევაში ქვეყანას უზრუნდება უფრო მეტად კვალიფიციური კადრები და მათი ცოდნის ეფექტიანად გამოყენება ძალიან მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკისათვის. აღსანიშნავია, რომ ეტაპობრივად მიმდინარეობს საქართველოს ეკონომიკის ტრანსფორმაცია სერვისების ეკონომიკად, რაც ერთის მხრივ მოითხოვს სექტორში წარმოდგენილი დასაქმებულების კვალიფიკაციის დონის ამაღლებას პროდუქტიულობისა და ხარისხის ზრდისთვის, ხოლო მეორე მხრივ, მომავალში გაზრდის სამუშაო ადგილებს და დასაქმების პერსპექტივებს; მნიშვნელოვანია ლონისძიებები, რომელიც ტარდება საფინანსო სექტორის ისეთ მიმართულებებში, როგორცაა საფინანსო შუამავლობა, კაპიტალის ბაზრისა და საპენსიო რეფორმა, ასევე დაზღვევის სფერო. ძალიან მაღალია მოთხოვნა მომსახურების სფეროს მუშაკებზე. აქ განსაკუთრებული შესაძლებლობა იკვეთება ახალგაზრდებისათვის (სასტუმროების მომსახურე პერსონალი, ქოლ ცენტრის ოპერატორები, მიმტანები, მზარეული, სარეკლამო აგენტი, დაცვის თანამშრომელი, კურიერი, IT სპეციალისტი, მაღალი მოთხოვნით ხასიათდება და ტურიზმის და მომსახურების სხვა სფეროების სწრაფი ზრდის პარალელურად).

დასაქმების პოლიტიკის მოდელი უნდა ემყარებოდეს ქვეყანაში შექმნილ სოციალურ, ეკონომიკურ, დემოგრაფიულ მდგომარეობას, მისი ტრადიციების თავისებურებებს. პროგრამა უნდა ატარებდეს კომპლექსურ ხასიათს. დასაქმების დონის ამაღლებასთან ერთად მასში უნდა იყოს გათვალისწინებული დასაქმების ეფექტურობა, პირობები, სტრუქტურა, ხასიათი და ა. შ.

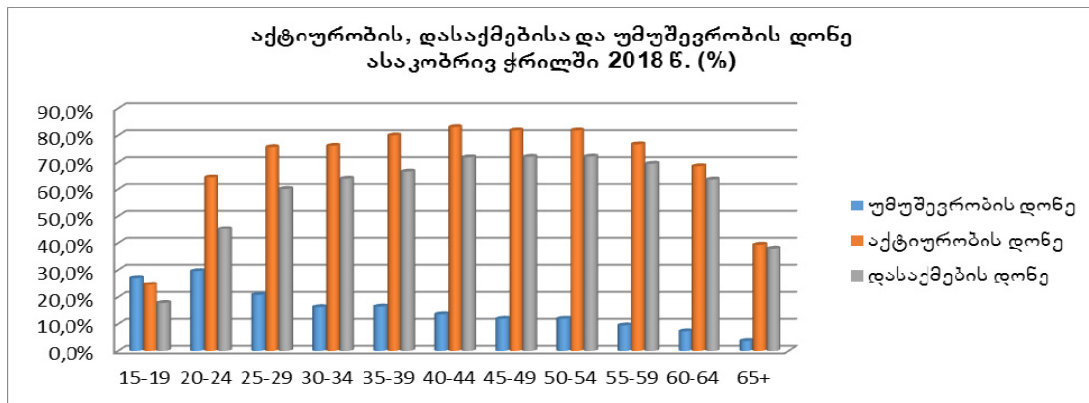
საკვანძო სიტყვები: უმუშევრობა, დასაქმება, სამუშაო ადგილების შემცირება, განათლება და დასაქმებულთა კვალიფიკაცია, პენსიონერთა ღირსეული ცხოვრება.

ქვეყნის სოციალურ პოლიტიკაში საზოგადოების განვითარების ერთ-ერთ მთავარ ორიენტირად ითვლება საზოგადოებრივ წარმოებაში შრომისუნარიანი მოსახლეობის მაქსიმალური ჩართვა. ცხადია, იგი არ გულისხმობს უმუშევრობის აბსოლუტურ არ არსებობას, მაგრამ შესაძლებლობას ქმნის მიღწეულ იქნას სრული დასაქმება საზოგადოებრივ წარმოებაში შრომისუნარიანი მოსახლეობის ჩაბმის ნებისმიერი დონისას. იმ შემთხვევაში, თუ იგი უზრუნველყოფს მოსახლეობის მოთხოვნების დაკმაყოფილებას სამუშაო ადგილებზე, ხელს უწყობს მწარმოებლურობის ზრდას, ხოლო მიღებული ანაზღაურება უზრუნველყოფს როგორც დასაქმებულის, ისე მისი ოჯახის წევრების ღირსეულ არსებობას.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მოსახლეობის დასაქმება რეგულირდება შრომის ბაზრის საშუალებით, რომელიც მოთხოვნა-მიწოდების კანონის საფუძველზე განაპირობებს სამუშაო ძალის კვლავწარმოებას, განაწილებასა და გამოყენებას. იგი საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების დინამიური სფეროა და ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ძირითადი შედეგებისა და მისი წარმომქმნელი ეკონომიკური, სოციალური და დემოგრაფიული მოვლენების გამომხატველია. მასში უშუალოდ აისახება ქვეყანაში განხორციელებული ეკონომიკური რეფორმის ძირითადი შედეგები.

შრომის ბაზარი ერთი მხრივ იძლევა შრომითი შესაძლებლობების განკარგვის უფლებას, აგრეთვე ახდენს ადმინისტრაციული ძალდატანების ლიკვიდაციას. მეორე მხრივ, ბაზარი, საშუალებას იძლევა სამართლიანად მოხდეს შრომის ანაზღაურება შრომითი რესურსების კვალიფიკაციის, ხარისხისა და შრომის ნაყოფიერების მიხედვით. ეს კი შრომის ბაზრის ყველა სუბიექტს უზიდავს შეცვალოს თავისი დამოკიდებულება შრომის სფეროში, რაც განაპირობებს საკუთარ განათლებასა და პროფესიულ მომზადებაზე განსაკუთრებული ყურადღების მიქცევას.

გრაფიკი 1

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

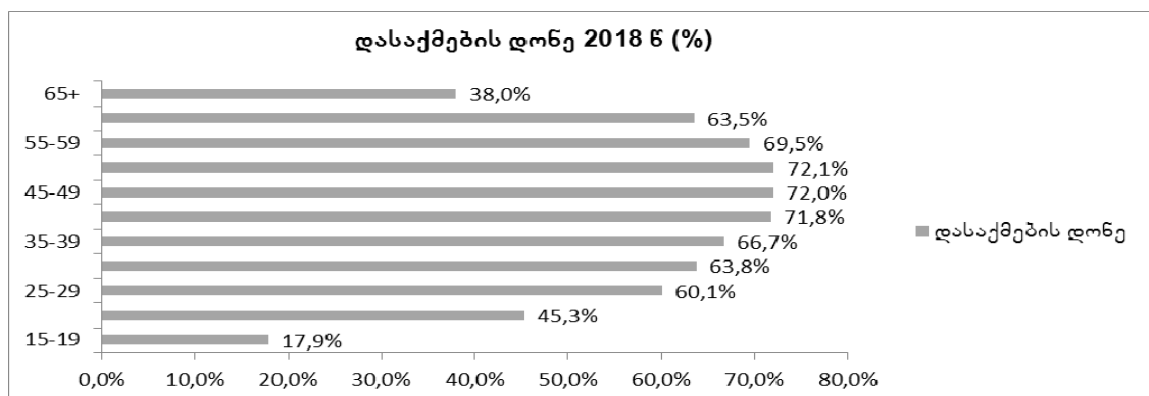
გამოვიყენეთ რა 2008-18 წლების ოფიციალური სტატისტიკური ინფორმაცია, მოვახდინეთ საქართველოს შრომის ბაზარზე არსებული სიტუაციის შეფასება. ცნობილია, რომ დროის ამ მონაკვეთში კლების ტენდენციით ხასიათდება როგორც 15+ ასაკის მოსახლეობის რიცხოვნობა, ისე ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა; დასაქმებულთა ხვედრითი წილი 82,1%-დან 87,3 %-მდე, ხოლო დასაქმებულ მოსახლეობაში დაქირავებულთა ხვედრითი წილი 38,9% -დან 50,7%-მდეა გაზრდილი. რაც შეეხება თვითდასაქმებულ მოსახლეობას მისი ხვედრითი წილი 61 %-დან 49,1%-მდე შემცირებული.

დღეს საქართველოსთვის დასაქმება სერიოზულ და უმთავრეს გამოწვევას წარმოადგენს. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო დემოგრაფიულად დაბერებული ქვეყანაა.

ეკონომიკური აქტიურობის, დასაქმებისა და უმუშევრობის დონე განვიხილეთ ასაკობრივ ჯგუფში, იმისათვის, რომ ვიცოდეთ თუ რომელი ასაკობრივი ჯგუფი ხასიათდება მოცემული მაჩვენებლის მაღალი დონით (გრაფიკი 1).

როგორც მოცემული დიაგრამიდან ირკვევა, ყველაზე მაღალი ეკონომიკური აქტიურობის და დასაქმების დონე ყველაზე მაღალია 40-44, 45-49 და 50-54 წლის ასაკობრივ ჯგუფში. უმუშევრობის დონის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი ფიქსირდება 15-19 და 20-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფებში. მოცემული მდგომარეობა სავარაუდოდ განპირობებულია აღნიშნულ ასაკობრივ ჯგუფებში სტუდენტების მაღალი ხვედრითი წილით, რომელთა ძირითად საქმიანობას უმაღლესი განათლების მიღება წარმოადგენს. მოცემული დონეებიდან აუცილებლად უნდა გამოვაცალკევით დასაქმების დონე თითოეული ასაკობრივი ჯგუფისთვის.

გრაფიკი 2

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

როგორც გრაფიკი 2 -დან ჩანს ყველაზე დაბალი დასაქმების დონე არის 15-19 წლის ასაკობრივ ჯგუფში და იგი 17.9%- ია, დასაქმების დონე შემდგომ ასაკობრივ ჯგუფებში მზარდია და ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი 50-54 წლის ასაკობრივ ჯგუფებში 72.1% ფიქსირდება. შემდგომი ასაკობრივი ჯგუფებისთვის კი კლებადი ტენდენციით ხასიათდება და 65+ ასაკობრივ ჯგუფში დასაქმების დონე 38.0%-მდე მცირდება. რაც გამონეწულია იმით, რომ მოცემული ჯგუფი საპენსიო ასაკის მოსახლეობას მოიცავს.

საქართველოში, თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის მოქმედების შედეგად მცირდება მოთხოვნა სამუშაო ძალაზე სახელმწიფო სექტორში, მაგრამ ამავედროულად ეკონომიკის არასახელმწიფო სექტორის განვითარებას თან ახლავს ამ სექტორში სამუშაო ძალის გადადინება. ქვეყანაში ტარდება საზოგადოებრივი სამუშაო პროგრამები, მაგრამ, როგორც წესი, ისინი ნაკლებად წარმატებულია მუშაკთა დასაქმების თვალსაზრისით. დროებით სამუშაო ადგილები იქმნება მუნიციპალური ორგანოების ან კერძო ფირმების მიერ და გამიზნულია ინფრასტრუქტურის მოსაწესრიგებლად, საზოგადოებრივი ადგილების დასასუფთავებლად და სხვა საქმიანობისათვის, სამუშაო ძალაზე მოთხოვნა ძირითადად განისაზღვრება როგორც ადგილობრივი და რეგიონული მმართველობითი ორგანიზაციების, ასევე ეკონომიკის სახელმწიფო და არასახელმწიფო სექტორის ორგანიზაციებიდან მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე. მაგრამ მხოლოდ ასეთი ინფორმაცია არ არის საკმარისი, რადგან ისინი სრულყოფილად ვერ ახასიათებენ სიტუაციას შრომის ბაზარზე. ამიტომ უმჯობესია ვაკანტური სამუშაო ადგილების დონის ანალიზი განხორციელდეს როგორც ტერიტორიული, ისე მოსახლეობის ცალკეული სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფის მიხედვით.

დიდი შესაბამობაა სოფლისა და ქალაქის შრომის ბაზრებს შორის. ქართველი პენსიონრების საკმაოდ დიდი ნაწილი სოფელში ცხოვრობს. სოფლის მოსახლეობა თვითდასაქმებულია სოფლის მეურნეობაში, ქალაქის სამუშაო ძალა კი უმთავრესად უმუშევარია. იზრდება იმ უმუშევართა რაოდენობა, რომლებიც აღარ ეძებენ სამუშაოს, ვინაიდან აღარ აქვთ მისი პოვნის იმედი. ქალაქში დასაქმებულთა უმრავლესობა მუშაობს სახელმწიფო საბიუჯეტო ორგანიზაციებში, ჯანდაცვის, განათლებისა და სახელმწიფო მმართველობის სფეროში.

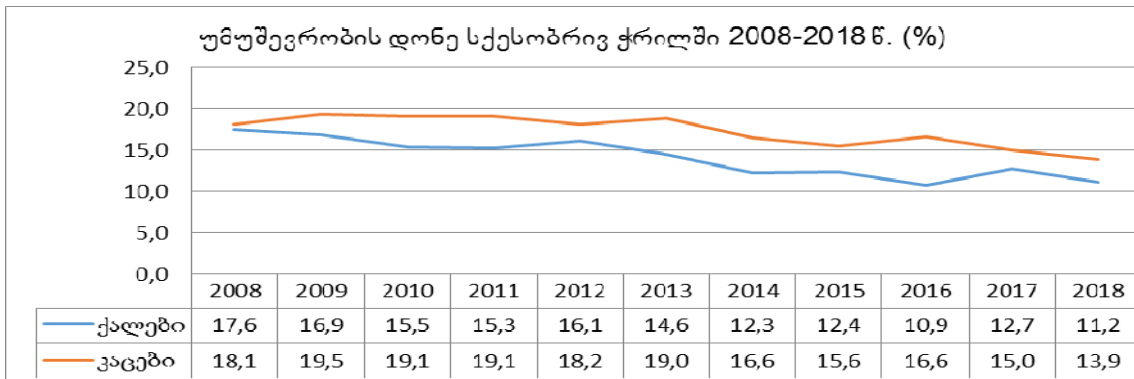
ასევე შესაბამობას აქვს ადგილი მოსახლეობის ცალკეულ ასაკობრივ ჯგუფებს შორის. საარსებო მინიმუმზე დაბალი პენსიების გამო 65 წელს გადაცილებული ქართველი ქალები და კაცები იძულებული არიან იყვნენ ეკონომიკურად აქტიურნი. მაშინ როდესაც ახალგაზრდობის ძირითადი ნაწილი უმუშევარია.

თუ სახელმწიფო უზრუნველყოფს პენსიონერთა ღირსეულ ცხოვრებას, დასაქმების ასაკობრივი სტრუქტურა შეიცვლება და მოხდება ახალგაზრდობის დასაქმების წილის გაზრდა, გამონათვისუფლდება რა 60+ და 65+ თაობის მიერ დაკავებული სამუშაო ადგილები

საინტერესოა უმუშევრობის განხილვა სქესობრივ-ასაკობრივ ჭრილში წლების მიხედვით იხ. გრაფიკი 3, სადაც ნათლად გამოიკვეთება შემდეგი ტენდენციები:

1. მამაკაცების უმუშევრობის დონე საგრძნობლად აღემატება ქალების უმუშევრობის დონეს, რაც სამუშაო ძალაში მამაკაცების მაღალი მონაწილეობით აიხსნება;
2. ქალებში უმუშევრობის დონე ხასიათდება კლებადი ტენდენციით, რაც იძლევა საპირისპირო სურათს მამაკაცების შემთხვევაში.

როგორც მონაცემები ადასტურებს ახალგაზრდობის რიცხოვნობა, რომელიც ავსებს შრომის ბაზარს, საკმაოდ მაღალია. ეს მაჩვენებელი შესაძლოა კიდევ უფრო გაიზარდოს შემდეგი გარემოებების გათვალისწინებით: პროფესიულ-ტექნიკურ, საშუალო სპეციალიზებულ და უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებში მისაღები კონტიგენტის შემცირებით, სასწავლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა სამუშაო ადგილებზე განაწილების გართულებით, ახალგაზრდობის საქართველოდან გადინებით.

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

საქართველოში სამოქალაქო და რუსეთ-საქართველოს ომებმა წარმოშვა ლტოლვილთა დიდი ნაკადები და საქართველოს მთელი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესება. წარმოების დაცემის, არასტაბილური მდგომარეობის, ენერგორესურსების დეფიციტის და უმუშევრობის მკვეთრად გაზრდის გამო საქართველო დატოვა მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა. უნდა ითქვას, რომ მიგრაციული ნაკადების შესახებ ზუსტი სარწმუნო სტატისტიკური ინფორმაცია არ არსებობს. დამოუკიდებელ ექსპერტთა შეფასებით სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის ინფორმაცია მიგრანტების შესახებ არაზუსტი და გაცილებით ნაკლებია, ვიდრე სინამდვილეშია. მოსახლეობის კვლევის ეროვნული ცენტრის მონაცემებით გასულ ათწლეულში ემიგრაციამ საქართველოს მოსახლეობის 5-დან 20% -მდე შემცირება გამოიწვია. ქვეყნიდან გავიდა მაღალკვალიფიციური პოტენციური სამუშაო ძალა, რომელთა უმრავლესობა შრომის მიგრანტთა კატეგორიას მიეკუთვნება.

უმუშევართა საერთო რიცხოვნობაში ყველაზე მაღალია უმაღლესი განათლების სპეციალისტთა ხვედრითი წილი. ამკარაა, რომ საჭიროა დასაქმების ახალი პოლიტიკის შემუშავება. ახალგაზრდები უნდა დაეუფლონ ისეთ პროფესიებს, რომლებიც სარგებლობენ მაღალი მოთხოვნით. ამისათვის აუცილებელია არსებობდეს სანდო ინფორმაცია შრომის ბაზარზე არსებულ პროფესიებზე მოთხოვნისა და მიწოდების შესახებ ყველა დაინტერესებული მხარეებისათვის. საჭიროა სასწავლო დაწესებულებებში გათვალისწინებულ იქნას სხვადასხვა პროფესიების მიხედვით შრომის ბაზრის მოთხოვნები, რათა მოქნილად შეეცვალოთ ჩვენი სასწავლო გეგმები, სწავლებისა და დამზადების მეთოდები.

ბაზრის ნორმალური ფუნქციონირება ხელს უწყობს წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებას და მაღალი შემოსავლების მიღებას. თუმცა იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნეს სოციალური თანასწორობა და სამუშაოთი უზრუნველყოფისათვის ყველა თანაბარი პირობები, საჭიროა ბაზრის გარკვეულწილად რეგულირება, რაც, როგორც წესი უნდა განხორციელდეს სათანადო სახელმწიფო მარეგულირებელი ორგანოების (ინსტიტუტების) მიერ. ისინი ამუშავებენ და ცხოვრებაში ატარებენ შრომის ბაზრის რეგულირების განსაზღვრულ სტრატეგიას. ასეთი სტრატეგია მოითხოვს შემუშავებულ იქნეს პრიორიტეტები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საზოგადოების ყველა წევრის ცხოვრებისეულ ინტერესებს საზოგადოებრივი წარმოების პროცესში და სამართლიანობას ამ პროცესის განაწილებისას.

საქართველოს მაკროეკონომიკურ პრობლემებს შორის უმუშევრობა ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება. იგი მრავალი მიზეზით არის გამოწვეული, რომელთაგან ჩვენი აზრით შეიძლება გამოყოფილი იქნას რამდენიმე მთავარი ნიშანი: ახალ ეკონომიკურ სისტემაზე გადასვლამ საწარმოთა პრივატიზაციამ დღის წესრიგში დააყენა დასაქმების ოპტიმიზაციის საკითხი და შესაბამისად, დასაქმებულთა დიდი ნაწილი უმუშევარი აღმოჩნდა (გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ადმინისტრაციულ-მბრძანებლურ ეკონომიკაში საწარმოებში იყო ჭარბი პერსონალი, სწორედ იმ მოტივით, რომ აღნიშნულ სისტემას ახასიათებდა სრული დასაქმება); საწარმოთა ერთმა ნაწილმა ვერ გაუძლო საბაზრო მოთხოვნებს და გამოეთიშა ტრადიციულ საქმიანობას; ეკონომიკის სტრუქტურული ძვრები, რაც გამოიხატა ახალი ტექნოლოგიების დანერგვით და ჭარბი სამუშაო ძალის შემცირებით; ქვეყნის საგადაამხდლო ბალანსის უარყოფითი სალდო (მოხმარების სტრუქტურაში იმპორტირებული საქონლის და მომსახურების ხვედრითი წილის ზრდა).

უმუშევრობა საზოგადოებისათვის ქმნის როგორც ეკონომიკურ, ასევე სოციალურ პრობლემებს, იგი ზარალს აყენებს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას. უმუშევრობის პირობებში თავს იჩენს ეკონომიკური არასტაბილურობის ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა ერთობლივი მოთხოვნის,

დანაზოგებისა და ინვესტიციური მოთხოვნის შემცირება, ერთობლივი მიწოდების კლება, წარმოების დაცემა და სხვა. ამგვარად, უმუშევრობის პირობებში შეუძლებელი ხდება ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის სრულად გამოყენება და ეროვნული სიმდიდრის შესაძლო დონემდე ზრდა. ვინაიდან ოუკენის კანონის თანახმად, ბუნებრივი დონის ზევით უმუშევრობის ყოველი 1%-იანი ზრდა მშპ-ს 2.5%-ით შემცირებას იწვევს.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია უმუშევრობის სოციალური მხარეები. განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწიფო თავის თავზე იღებს შრომისუნარიანი მოსახლეობის საარსებო მინიმუმით უზრუნველყოფას. უმუშევრობა მრავალი ნეგატიური მოვლენის საფუძველია. უმუშევრობის გამო იზრდება დანაშაულთა რიცხვი, თვითმკვლელობები, განქორწინების რიცხვი და ა. შ.

სხვადასხვა სოციოლოგიური გამოკვლევებით დადგენილია, რომ უმუშევრობის 1%-ით ზრდა 7-8 პროცენტით ზრდის დანაშაულობებს. საერთო ჯამში, უმუშევრობა აძლიერებს ქვეყანაში სოციალურ დაძაბულობას და აღრმავებს პოლიტიკურ არასტაბილურობას.

უმუშევრობის პრობლემა საქართველოში უფრო რთულია, ვიდრე ეს ოფიციალური სტატისტიკიდან და რეალური ცხოვრებიდან ჩანს. დარეგისტრირებულ უმუშევართა რაოდენობასთან შედარებით, ფაქტობრივ უმუშევართა რიცხვი 2-3-ჯერ მეტია. აქ საუბარია საქართველოს ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრებ შრომისუნარიან მოსახლეობაზე. სამუშაო ძალის საკმაოდ დიდი ნაწილი (თითქმის მილიონი ადამიანი), როგორც საქართველოს მოქალაქეები შრომით საქმიანობას ეწევიან უცხოეთში. თეორიულად თუ დავუშვებთ, რომ იმიგრირებული სამუშაო ძალა დაბრუნდება საქართველოში, ბუნებრივია, დასაქმების პრობლემები კიდევ უფრო გამწვავდება. დასაქმებისა და მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესების საკითხებმა სათანადო ასახვა ვერ ჰპოვა სამთავრობო გრძელვადიან პრიორიტეტებში, რამაც თავის მხრივ, სოციალური დისბალანსი შეიტანა საზოგადოებაში. უმუშევრობის პრობლემის დარეგულირების მიზნით, ხელისუფლების მხრიდან გარკვეულ ინიციატივებს ჰქონდა ადგილი. კერძოდ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ შემუშავდა უმუშევრობის დაძლევის სახელმწიფო პროგრამა. პროგრამის ამოსავალი ინდიკატორებია: უმუშევრობის დონე -14%, უმუშევართა რაოდენობა 282 ათ. კაცი.

საქართველოს შრომის ბაზარი ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალურია: არ არის დაწესებული მინიმალური ხელფასის სავალდებულო ზღვარი, იოლია სამუშაოზე აყვანა-განთავისუფლება, არ არის უმუშევრობის დახმარება, სამუშაო საათების მაქსიმალური რაოდენობა განსაზღვრულია, მაგრამ მკაცრად არ კონტროლდება. ამის გამო საქართველო ძალიან ბევრჯერ გამხდარა ადამიანის უფლებათა დამცველი ორგანიზაციების კრიტიკის საგანი, მაგრამ წმინდა ეკონომიკური თვალსაზრისით და დასაქმების მაჩვენებლის ამაღლებისათვის თავისუფალი შრომის ბაზარი უკეთესია. მინიმალური ხელფასის კანონით განსაზღვრა და სამუშაო საათების უფრო მკაცრი დარეგულირება სამუშაო ძალას აძვირებს, დამსაქმებელს უწევს მეტი ხელფასი გადაუხადოს დასაქმებულს, ვიდრე თავისუფალი გარიგების პირობებში გადაუხდებდა. ეს კი ბიზნესს აწვებს ტვირთად და კონკურენტუნარიანობას უმცირებს, ვერ ფართოვდება (ან დაბალი ტემპით ფართოვდება) და დასაქმებას ვერ ზრდის. უმუშევრობის დახმარება კი მოტივაციას უკარგავს უმუშევარს, დახმარებაზე ნაკლებ თანხად იმუშაოს, რაც სერიოზულ პრობლემად ექცათ სამხრეთ ევროპის ქვეყნებში.

ბევრი ევროპული ქვეყნისათვის შრომის ბაზრის ლიბერალიზაცია ერთ-ერთი გზაა უმუშევრობის შესამცირებლად, საქართველოში კი მეტი ლიბერალიზება ფაქტობრივად შეუძლებელია და დასაქმების ამაღლების მხრივ მნიშვნელოვანი გავლენა არ ექნება. საქართველოში უმუშევრობას (დიდწილად თვითდასაქმებასაც) ორი მნიშვნელოვანი მიზეზი- მცირე ეკონომიკა და სამუშაო ძალის არასასურველი კვალიფიკაცია.

დღეისათვის ფიზიკურად არ არსებობს საქართველოში იმდენი სამუშაო ადგილი, რამდენი სამუშაოს მსურველიც არის გარკვეული ხელფასის სანაცვლოდ. შესაბამისად, მოკლევადიან თუ გრძელვადიან პერიოდში, უმუშევრობის შემცირების ერთადერთი გზაა საქართველოს ეკონომიკის ზრდა და აქედან გამომდინარე, სამუშაო ადგილების მატება.

აქვე უნდა ითქვას იმის შესახებ, რომ შრომითი ბაზრის ლიბერალიზაცია ისეთი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის, როგორც საქართველოა, ძალზე ნაადრევია. გაუმართლებელია ის ფაქტიც, რომ დღემდე დადგენილი არაა მინიმალური ხელფასი. შრომის ანაზღაურების თავისუფალი გარიგების ფორმა კი „ამართლებს“ ჩვენთან შექმნილი მძიმე სოციალური ფონით – ოღონდ სამუშაოდ იქნას აყვანილი და თანახმაა მიიღოს მიზეზიანი ხელფასი. არანაკლებ მნიშვნელოვანი პრობლემაა სამუშაოდან განთავისუფლებულთა თემა. არავინ არ იცავს მათ ინტერესებს, დადებითად არ წყდება კომპენსაციის საკითხი. სწორედ ამიტომ მიგვაჩნია, რომ საქართველოს შრომის ბაზრის ლიბერალიზაცია საქართველოსთვის ძალიან ნაადრევია და იგი დასაქმების პრობლემის შერბილების მეთოდი უფროა.

ქვეყანაში საშუალო და უმაღლესი განათლების არასასურველი ხარისხის გამო პრობლემაა საშუალო და მაღალკვალიფიციური კადრების მოძიება. ასიათასობით უმუშევარს არა აქვს კვალიფიცია და ცონდა, რაც ხშირად ამა თუ იმ ვაკანსიის დასაკავებლად საჭირო. 21-ე საუკუნეში კი გლობალიზაცია და თანამედროვე ტექნოლოგიები გვაძლევს საშუალებას, მხოლოდ შენი ქვეყნის შიდა შრომის ბაზარზე არ ჩაიკეტო და ბევრ სხვა ქვეყანაში მოძებნო გაცილებით მაღალანაზღაურებადი სამსახური. სწორედ ამიტომ აუცილებელია განათლების სისტემაში გატარდეს ძალიან მნიშვნელოვანი რეფორმები ამ მხრივ, რაც საბოლოოდ ხელს შეუწყობს დასაქმების გაზრდას.

მთავრობას უმუშევრობის პრობლემის თანდათანობით გადასაჭრელად ერთადერთი გზა რჩება: ხელი შეუწყოს ქვეყნის მაღალი ეკონომიკური ზრდის ტემპის მიღწევას და პარალელურად იზრუნოს განათლების ხარისხის გაუმჯობესებაზე. ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა კი მრავალკომპონენტს გულისხმობს, როგორცაა: პოლიტიკური სტაბილურობა, უსაფრთხოება, კერძო საკუთრების დაცვა, მაკროეკონომიკური სტაბილურობა, საერთაშორისო სავაჭრო-საინვესტიციო ურთიერთობების გაფართოება და ა.შ. მთავრობას არ შეუძლია უმუშევრობის პრობლემა გადაჭრას საჯარო სექტორში დასაქმების ზრდით, ეს მხოლოდ ბიუროკრატიული ხარჯების ზრდას გამოიწვევს და ისევე ეკონომიკას დაანეგება ტვირთად.

მთავრობის დაპირება უმუშევრობის პრობლემის და დასაქმების ზრდის სწრაფად გადაჭრასთან დაკავშირებით, გააზრებულად თუ გაუაზრებლად გულისხმობს მაღალი ეკონომიკური ზრდის მიღწევას მომავალი რამდენიმე წლის განმავლობაში. შესაბამისად, მოსახლეობა უნდა აქცევდეს ყურადღებას, თუ რა ტემპით ვითარდება მისი ქვეყნის ეკონომიკა, ასევე მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ უმუშევრობის პრობლემის სრულად გადაჭრა შეუძლებელია (თუ ადამიანებს არ აიძულებ, უფასოდ ან სასურველზე დაბალ ხელფასად იმუშაონ), ხოლო მნიშვნელოვანი შემცირება შესაძლებელია, ოღონდ არა მყისიერად ან 1-2 წელიწადში. მსოფლიოს უმდიდრეს ქვეყნებშიც კი (მაგალითად, ნორვეგია, სინგაპური) მოსახლეობის 2-3% უმუშევარია.

საქართველოში უმუშევრობის გამომწვევ უამრავ მიზეზს შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია რამდენიმე მათგანის ცალკე გამოყოფა: დასაქმების სააგენტოებისა და სამსახურების ნაკლებად სანდოობა, არაპროფესიონალიზმი და ხშირ შემთხვევაში არარეალური შემოთავაზებები; შრომითი ბაზრის მონეობის არასწორი პოლიტიკა; პროფკავშირების არ არსებობა; მზარდი ურბანიზაცია და სხვა.

ვერ იქნა და ქვეყანა ვერ ეღივს დასაქმებისა და სამუშაო ადგილების შექმნის რეალურ, გრძელვადიან ეფექტურ პროგრამას, რომლის მიზანიც უმუშევრობის დონის გარკვეულ ნიშნულამდე შემცირება იქნება. მიგვაჩნია, რომ განხორციელებული უნდა იქნას შემდეგი ღონისძიებები: ლიბერალური საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბება; პროფესიული კავშირების როლის ამაღლება და მნიშვნელობა შრომის ბაზრის დარეგულირების საქმეში. მართალია განვითარებულ ქვეყნებში, სადაც მოსახლეობის ცხოვრების დონე მაღალია და უმუშევრები მატერიალურად დაცული არიან სახელმწიფოს მიერ, პროფკავშირების როლი თანდათანობით კლებულობს, მაგრამ ჩვენს პირობებში ასეთი მოდელი მიუღებელია. საქართველოს სინამდვილეში არსებობს მთელი რიგი სერიოზული პრობლემები დასაქმებასთან დაკავშირებით, რომელსაც აუცილებლად ესაჭიროება ინტერესების დაცვა (შრომის პირობების გაუმჯობესება, უსაფრთხოების დაცვა, ხელფასების ზრდა, უმუშევართა დასაქმების და საერთოდ დამქირავებელსა და დაქირავებულს შორის წარმოქმნილ უთანხმოებათა დარეგულირება); ინვესტირება დაბალმწარმოებლურ დარგებში; ცვლილებები უნდა იქნეს შეტანილი საქართველოს შრომის კანონმდებლობაში. განვითარებული ქვეყნების მსგავსად, საკანონმდებლო წესით უნდა დარეგულირდეს საპენსიო ასაკს მიახლოებულ დასაქმებულთა პენსიაზე ნებაყოფლობით გაშვება შეღავათიანი პირობებით; ინვესტირება განათლების სფეროში. პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამების შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან შესაბამისობის მიზნით კერძო სექტორის აქტიური ჩართულობა პროფესიული განათლების სასწავლო პროგრამების შემუშავების პროცესში; სამუშაოზე დაფუძნებულ სწავლებაზე გადასვლის მიზნით კერძო სექტორისა და პროფესიული სასწავლებლების თანამშრომლობის ნახალისება; ახალგაზრდებში პროფესიული განათლების იმიჯისა და მიმზიდველობის გაუმჯობესება/პოპულარიზაცია; კვალიფიკაციის ამაღლების ხელშეწყობა. ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე აღიარებული პროფესიული კვალიფიკაციების სისტემის ჩამოყალიბება; საპენსიო კანონმდებლობის სრულყოფა; უმუშევართა სადაზღვეო სისტემის მონესრიგება და სრულყოფა. სახელმწიფომ საკუთარ თავზე უნდა აიღოს უმუშევართა სოციალური დაცვა.

ხელისუფლებამ და საზოგადოებამ ერთად უნდა მიიღოს გადამჭრელი ზომები, რათა ქვეყანაში შემცირდეს უმუშევრობის დონე და გაიზარდოს დასაქმების ზრდის პერსპექტივები. მთავრობის ვალია გაატაროს საჭირო რეფორმები, რათა ხელი შეუწყოს ეკონომიკის და ამ შემთხვევაში დასაქმების პოლიტიკის წარმატებას. საზოგადოებამ კი თავის მხრივ, უნდა იგრძნოს პასუხისმგებლობა ქვეყნის წინაშე, ისინი უნდა იყვნენ პატიოსნები და მომთხოვნები, როგორც მუშაკის ასევე დამსაქმებლის როლში.

ლიტერატურა

1. არნანია-კეპულაძე თ. ერთხელ კიდევ სამუშაო ძალის ბაზრის არსის შესახებ, ჟ. ეკონომიკა. № 9-10, 2004, გვ. 31-38.
2. ბაკურაძე ა., ვირსალაძე ნ, სტატისტიკა ეკონომიკასა და ბიზნესში (ნაწილი 1), ქსუ, ქუთაისი 2008
3. ვირსალაძე ნ. შრომის ბაზრის სტატისტიკური კვლევის მნიშვნელოვანი ასპექტები. ბიზნეს-ინჟინერინგი, # 3-4, 2018. გვ.119.
4. ვირსალაძე ნ. კუხიანიძე-ახვლედიანი ნ. "უმუშევრობის სტატისტიკა და დემოგრაფიული პრობლემები", თბ., ჟ. ეკონომიკა №12, 2005.
5. კბილაძე დ. აბესაძე ნ. მეტრეველი შ., სოციალურ-ეკონომიკური სტატისტიკა, „უნივერსალი“ 2006.
6. პაიჭაძე ნ. შრომის ეკონომიკა, თსუ., თბ., 2000.
7. ხმალაძე მ. სტატისტიკა ეკონომიკასა და ბიზნესში, თბ., 2011.
8. www.statistics.ge

EMPLOYMENT AND NEW JOBS – DILEMMA OF GEORGIAN ECONOMICS

Virsaladze Naira

Associated professor of ATSU and Kutaisi University

Kipiani Mavlina

Assistant professor of Kutaisi University

Summary

Unemployment is an important socio-economic phenomenon and it is not easy to solve in Georgia. In order to overcome the difficult situation in the labour market, a new public policy is needed with its goals, objectives and ways in which it can be achieved. The main goal of the public policy in the labour market is to improve employment and reduce unemployment.

The following conclusions can be made from our analysis: It is noteworthy that there has been a sharp demographic change in recent years, which is reflected in the reduction of work forces. All this is caused by the outflow of people from the country and the unstable change in the birth rate. All of this is caused by the outflow of people from the country and the unstable birth rate change.

The negative balance of recent migration can be seen in both negative and positive contexts. On the one hand, brain drain deprives the country of its intellectual capacity in the short term, and on the other hand, if migrants return, the country will return more qualified staff and the effective use of their knowledge is crucial to the country's economy. It is noteworthy that the Georgian economy is undergoing a transformation into a service economy, which requires, on the one hand, to raise the level of qualification of employees in the sector for productivity and quality growth, and on the other hand, to increase jobs and employment prospects in the future; Important measures are being taken in the financial sector, such as financial intermediation, capital market and pension reform, and insurance. Demand for service workers is very high. This is a special opportunity for young people (hotel staff, call center operators, waiters, cooks, advertisers, security guards, couriers, IT specialists) along with rapid growth of tourism and other services. The model of employment policy should be based on the social, economic, demographic situation of the country and the peculiarities of its traditions. The program should be of a complex nature. Along with raising the level of employment, it must take into account the efficiency, conditions, structure, nature of employment and etc.

Keywords: *unemployment, employment, job cuts, education and employee qualifications, decent retirement lives.*